

нализированных – 34. Все дачные постройки находятся в полуразрушенном состоянии (до 80%)¹⁷. Намагаючись якось поліпшити трагічну ситуацію з покинутими дачами, Будаївська волосна рада почала здавати націоналізовані будинки в оренду “на умовах виробництва ремонту арендаторами”¹⁸. Зауважимо, що за тих умов потенційні орендарі не поспішали укладати угоди з новою владою, і волвиконком визнав, що “ремонт делается только одной усадьбе. Есть много пустопорожних садебных участков, дома в которых проданы на снос [...], как бесхозяйственное имущество. Расхищение по частям домостроений местными обитателями приняло угрожающий характер”¹⁹. Руйнівниками були як місцеві мешканці (головноз Будаївки), так і прийшлий люмпенізований і криміналізований внаслідок війни та розрухи люд, який знайшов собі притулок на колишніх дачах (вже згадані документи повідомляли, що “в Боярке ютится масса темного элемента”²⁰).

А невдовзі звіт про економічний стан Київської округи за 1924–1925 рр. повідомив, що “большинство дач в поселке Боярка за время революции разрушились и до 30 домостроений совершенно исчезли, большинство же дач требуют капитального ремонта”²¹. Та й будинку в селищі залишилось тільки 71²² (1923 р. їх налічувалось 93, а 1914 р. – 111).

Ймовірно, дачний будиночок у Боярці залишався у володінні (або, враховуючи масову націоналізацію, лише в користуванні) Наталі Полонської-Василенко до її еміграції в 1943 р. (її чоловік Микола Василенко помер 1935 р.). В усі повоєнні десятиліття споруда разом із сусіднім же згаданим “будинком Іваненків”, належала якійсь державній установі, що, можливо, й порятувало її від перебудов властивих приватним житловим будинкам (досвід боярського Хрещатика однозначно показує, що поміж старої дачної забудови будинки що були в державному користуванні змінювались менше, але частіше зносились; натомість приватні житлові споруди неодноразово, часто до невпізнання, перебудовувались хоч і зносились значно рідше). “Будинков Кістяківських” за державного володіння пощастило – він, на відміну від багатьох інших у Боярці (на відміну і від аналогічного будинку Олександра Федоровича Кістяківського в Києві), уцілів. Проте минулого року він отримав статус приватного і був зайнятий якоюсь родиною. Тож слід чекати змін первісного вигляду пам’ятки, наприклад, добудовий обкладення цеглою, що, фактично, знищить його історико-архітектурну цінність.

Історія з “будинком Кістяківських” не лише змушує бити на сполоху справі порятунку безпосередньо саме цієї пам’ятки, а й ставить перед суспільством проблему збереження багатьох подібних до неї, надання їм охоронного статусу включення до туристичної інфраструктури або й музеєфікації.

Микола Кучеренко (Боярка, Київська обл.)

¹⁷ ДАКО. – Ф. Р–119. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 46зв.

¹⁸ Там само. – Арк. 47.

¹⁹ Там само.

²⁰ Там само.

²¹ Там само. – Ф. Р–112. – Оп. 1. – Спр. 429. – Арк. 38зв.

²² Там само.

Киричук Юрій Анатолійович (1956–2002). Студент аспірант, педагог, науковець, публіцист, кандидат історичних наук, доцент, громадський діяч – такими далеко не повними штрихами можна позначити життєвий шлях Юрія Киричука. Доля розпорядилася так,

що він покинув цей світ 1 жовтня 2002 р. внаслідок трагічного випадку, перебуваючи найбільшому розквіті творчих сил. Залишилися нереалізованими десятки наукових, публіцистичних і літературних проєктів, задуми, пов'язані з громадсько-політичною діяльністю. З ним мене пов'язували незабутні студентські роки в аудиторіяхі гуртожитку більш ніж двадцятилітня праця на історичному факультеті Львівського університету ім. Івана Франка, тісні особисті контакти, які з плином часу ще більше зміцнювалися.

Народився Ю. Киричук 25 жовтня 1956 р. у м. Радивиліві на Рівненщині в робітничій родині. Після закінчення школи в 1973 р., не пройшовши конкурсного відбору у Львівському університеті ім. Івана Франка, повернувся додому, де працював робітником на місцевому заводі. Проте наступного року він уже студіював історію та інші науки на історичному факультеті згаданого університету. З перших місяців навчання привернув до себе увагу однокурсників своєю ерудованістю – це була справжня “ходяча енциклопедія” різних несистематизованих відомостей, як згодом з'ясувалося, завдяки феноменальній пам'яті. Наскільки пригадую, на іспитах він отримував тільки “відмінні” оцінки. У вільний від навчання час (а тоді у студентів його було дуже мало через виконання численних обов'язкових громадських доручень) любив проводити екскурсії по Львову. Приваблювала притаманна йому демократичність у спілкуванні, що особливо проявлялося в позанавчальний час, у студентському будівельному загоні, на сільськогосподарських роботах.

Захистивши дипломну працю і отримавши диплом з відзнакою, став викладачем-стажистом на кафедрі історії СРСР. Наступного року він уже аспірант професора (тоді ще доцента) С. А. Макарука, під керівництвом якого підготував дисертаційну роботу “Реакційна діяльність українських буржуазних націоналістів на Західній Україні напередодні Другої світової війни (1934–1939)”. Незважаючи на формулювання теми, яке було обумовлене пануючими на той час ідеологічними нормами в усіх сферах суспільного життя, молодий вчений з головою поринув у справжні нетрі публіцистичної літератури (наукових досліджень було обмаль) і збір джерельного матеріалу. Він підняв цілі, неторкані доти, пласти документів, більшість яких зберігалася в так званих спецфондах. Не всі з них дозволялося оприлюднювати. Саме відтоді Ю. Киричук захопився проблемою українського національно-визвольного руху новітнього часу. Захист дисертації відбувся 27 грудня 1983 р. на засіданні Спеціалізованої вченої ради у Львівському університеті (офіційні опоненти – проф. Ю. Ю. Сливка і доц. В. А. Савинець).

Після захисту дисертації працював асистентом, а згодом доцентом на кафедрі новітньої історії України (до 1991 р. – кафедра історії УРСР; з 1991 р. – кафедра історії та етнографії України; у 1995 р. зі складу останньої виділилася кафедра новітньої історії України), де читав курс української історії ХХ ст. для студентів історичного та філологічного факультетів Мав даний Богом ораторський талант. Тому не випадково його лекції приваблювали студентську молодь. Маловідомий фактичний матеріал він намагався подавати крізь призму цікавих історичних порівнянь, часто-густо пересипав чіткими дотепами та історичними анекдотами. На перервах постійно в оточенні студентів розповідав те, про що не дозволялося ще офіційно говорити з-за кафедри в аудиторії (це була середина 80-х років). Згодом він розробив і читав спецкурс “Історія ОУН” – чи не перший у вузах України. Під його керівництвом десятки студентів підготували і захистили дипломні праці, аспіранти писали кандидатські дисертації.

Перу Ю. Киричука належать чотири одноосібні монографічні студії (Історія УПА. – Тернопіль, 1991; Тарас Бульба-Боровець: його друзі і вороги. – Львів, 1997; Нариси з історії українського національно-визвольного руху 40–50-х років ХХ століття. – Львів, 2000; Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія та практика. – Львів, 2003), а також більше сотні наукових і науково-популярних розвідок з історії українського національно-визвольного руху в ХХ ст. у різних наукових періодичних та серійних виданнях (Євген Петрушевич як громадсько-політичний діяч; О. Ольжич-

Кандиба – археолог, поет, політик, О. Дяків-Горновий – теоретик українського національно-визвольного руху 40–50-х рр. ХХ ст.; Отаман Тарас Бульба-Боровець і німецька окупаційна влада у 1942–1943 рр.: проблема взаємовідносин; Українсько-польський збройний конфлікт 1942–1943 рр.; Військово-політична діяльність збройного підпілля ОУН-УПА в Закарпатті та ін.). Монографію “Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія та практика” автор готував як докторську дисертацію, захист якої планувався на початок 2003 р. Та не судилося йому вже побачити видавничих версток праці всього свого наукового життя. Однак більшість написаних і опублікованих ним розвідок здобула заслужене визнання ученого світу, про що свідчать численні позитивні рецензії в українських і зарубіжних виданнях. Адже такі й подібні до них студії не лише розширювали коло наукових зацікавлень, а й сприяли утвердженню національної самосвідомості та розбудові української державності. Водночас бракувало й критиків його досліджень, як з боку польських учених, так і українських дослідників, передусім учасників визвольних змагань часів Другої світової війни. Критика останніх стосувалася насамперед розбіжностей у трактуванні подій самими членами ОУН, які представляли її різні відлами. Свої концепції з питань українського національно-визвольного руху ХХ ст., українсько-польських відносин Ю. Киричук апробував на численних наукових форумах різних рівнів, які проводилися як в Україні, так і за кордоном.

Як науковець визнаний фахівець з історії Української повстанської армії, Ю. Киричук був членом Спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій за спеціальністю “військова історія”, виступав офіційним опонентом і писав такі ж відгуки на дисертації, консультував кінофільми, на замовлення державних установ готував історичні довідки тощо. Відомий він як публіцист, автор низки програм на львівському державному радіо і учасник численних телепередач на теми історичного минулого українського народу та актуальних проблем сьогодення. Саме йому належить перше дослідження-хроніка про Українську республіканську партію, яке з’явилося друком у 1991–1993 рр.

Майже невідомим широкому загалу громадськості мазком картини творчого доробку Ю. Киричука залишаються його “історичні скравки” – невеличкі оповідання з історії українського козацтва, які він публікував у пресі (напр., про сплюндрування могили Б. Хмельницького у 1657 р., детектив про князя Острозького та ін.).

У роки так званої горбачовської перебудови особливо розкрилася його громадська активність, зокрема просвітницька. Він читав лекції і виступав з бесідами перед різною аудиторією, яка відрізнялася віком, соціальним складом, ступенем поінформованості, ідеологічною зашореністю і т. п. Аргументація науковця педагогічний такт, талант оратора, майстерність публіциста – все це дозволяло Ю. Киричуку в досить складних тоді умовах ідеологічного тиску доносити до слухачів правду про українську історію і державницькі традиції. Не випадково згодом, наприкінці 80-х рр., коли Львів збирав майже п’ятдесятитисячні мітинги, спрямовані на демократизацію суспільного життя, при згадці його прізвища лунали бурхливі оплески (вперше це мало місце на мітингу з нагоди Листопадового зриву 1918 р. на стадіоні “Україна”). Його статті на різні сюжети історичного минулого України охоче публікували тогочасні газети.

У 1990 р. Ю. Киричук став членом Української республіканської партії, його обрали членом Центрального комітету. Згодом він головний редактор її теоретичного журналу “Республіканець” (за період 1990–1994 рр. вийшло 12 номерів). Незмінно активним був у всіх виборчих кампаніях до законодавчих і представницьких органів влади: член виборчого штабу чи довірена особа кандидата, член окружної виборчої комісії, кандидат у народні депутати (1994) від УРП. Незалежно від результатів голосування він завжди з оптимізмом зазначав: “Про нас дізналися, і нас будуть поважати. Наступного разу успіх буде за нами”.

Ю. Киричук не був скептом у науці чи в громадсько-політичних справах. Полюбляв невеличке товариство, затишні кав'ярні. Дуже часто ми спілкувалися за чашкою кави з незмінною маленькою чаркою коньяку. У таких випадках ділилися своїми особистими проблемами. Він завжди з великою повагою говорив про свою дружину Лесю (вони побралися в студентські роки), її наукові здобутки та захист нею дисертації. Як батько, дуже турбувався майбутнім працевлаштуванням сина Максима, який тоді студіював право. Далі переходили до обговорення життєвих і творчих планів, аналізували сучасну політичну ситуацію в державі тощо. Бувало, що одразу ж за столиком починав читати власні вірші або фрагменти своїх неопублікованих художніх творів на історичну тематику, закінчивши, мовчки, але дуже пильно вдивлявся у вічі, чекаючи на реакцію. “Захищу докторську і буду писати історичні романи”, – любив він при цьому промовляти. Ще одним його “тудзом” був футбол про нього і докола нього він міг говорити годинами.

У жовтні 2002 р. стало на одну прекрасну Людину менше. Сім'я втратила батька, близькі – чудового друга, науковці – колегу історичної науки – знаючого і досвідченого фахівця. Ю. Киричук не встиг зреалізувати намічені наукові плани, однак того, що він зробив, уже достатньо, щоб його добре ім'я увійшло в історію вітчизняної науки.

Михайло Криль (Львів)

Антонович Марко Дмитрович (1916–2005). 28 січня 2005 р. у Монреалі (Канада) пішов з життя Марко Дмитрович Антонович, наш старший товариш і колега, діяльність якого на благо України довгий час була найбільш відомою на Заході, ніж у себе на батьківщині. Після падіння “залізної завіси”, проголошення суверенітету України почастишали приїзди науковців з діаспори на наукові конференції для об'єднання зусиль з метою перегляду багатьох сторінок історії України. Серед них був ужелітній Марко Дмитрович Антонович, з яким ми вели щирі й відверті розмови про наболілі проблеми української історії. Як редактор “Українського історика”, він добре розумів можливості радянських істориків, у розпорядженні яких були архівні матеріали, але яким бракувало нових, не заангажованих методологій історичного пізнання. Тоді йому здавалося, що незалежність України сприятиме швидкому подоланню кон'юнктурності й зашореності в науковому сегменті ідеологічної сфери.

Ми познайомилися з Марком Дмитровичем під час роботи Першого конгресу Міжнародної асоціації українців, що відбувався у Києві в серпні–вересні 1990 р. Прагнучи почути та побачити ще вчора критикованих “українських буржуазних націоналістів”, ми переходили із секції в секцію, щоб не пропустити виступи, присвячені тим питанням, які тоді становили для нас найбільший інтерес. На одній із них доповідав Марко Антонович, і хтось із всезнаючих присутніх підказав нам, що він за походженням із тих самих Антоновичів, які так рельєфно виступали творцями української ідеї впродовж майже 150 років. Представлення нас під час знайомства як упорядників видань “Кирило-Мефодіївського товариства” стало надійною запорукою (як і гарантією) наших майбутніх зустрічей та тривалого листування. Поступово перед нами відкривався світ надзвичайно освіченої, принципової, красивої, чесною і скромною людиною, спілкування з якою зробило наше життя яскравішим та сприяло самовихованню вимогливості до щоденної праці у пізнанні джерел української історії.

Народився Марко Дмитрович 7 липня 1916 р. у Києві в знаній родині Антоновичів, був онуком історика й археографа Володимира Антоновича (1834–1908), сином україн-

¹ Антонович М. Нарис історії Центрального союзу українського студентства (1921–1945). – Мюнхен; Нью-Йорк; Торонто 1976. – 58 с.